Ne Yapmalı?

Şu "insanlık ülküsü" iyiden iyiye kafama takıldı.

"Dünyada böyle bir ülküyü benimsemiş, bunun özlemini çeken çok insan vardır ama acaba bunun gerçekleşebilmesi için çalışan bir kurum öyle varsayımsal olarak değil, sahiden de var mıdır?" diye düşündüm.

Buna yanıt veremedim. Kesin olarak "Yoktur!" da diyemedim.

Çok sevdiğim ama yıllardan beri göremediğim, eskiden söyleşilerinden zevk aldığım, anlattıklarından çok şey öğrenmiş olduğum, ancak her nedense sonradan yollarımızın ayrı düştüğü bir dostum vardı: Marifî Orhon.

Bir keresinde bana **Birûni** adlı değerli bir Türk bilgininden söz etmişti. Tarihte İbn-i Sinâ'nın adını çok duymuşuzdur ama çağdaşı Birûni'yi pek bilmeyiz. Bunun nedeni olarak da İbn-i Sinâ'nın tümüyle Aristoteles mantığı ve felsefesini benimsemiş, Birûni'nin ise buna karşı çıkmış olması gösterilir.

Aristoteles mantık ve felsefesi de meğer ne güçlüymüş!.. Ortaçağda sadece Batı dünyasını pençesi altına almakla kalmamış, Türk ve İslâm bilim adamlarını da etkilemiş. Biz bile seçici olmuşuz. Öyle bir akıl yürütme ve felsefeye karşı çıkan çok önemli bir Türk bilim adamını toplumumuza tanıtmaktan âdeta sakınmışız.

Ancak Birûni'nin doğumunun 900. yıldönümü nedeniyle ülke çapında yer yer konferans ve seminerler düzenlenince, adına ansiklopedilerde kısaca değinilen bu büyük Türk bilginini tanıma olanağını elde ettik. Marifî'nin bana ondan söz edişi de zaten o sıralardaydı. *{Bu, yıllarca önceki durum... Günümüzde İstanbul'da onun adını taşıyan bir özel üniversite bile var.}*

Birûni, 11. yüzyılda ortaya dehşetli bulgular sermiş. Matematik, geometri, tıp ve astronominin yanı sıra özellikle botanik alanında günümüze ışık tutan önemli bilimsel çalışmalar yapmış, kitaplar yazmış.

Bir kitabında şöyle bir sözü geçiyor: "Doğadaki taç yapraklı çiçekler arasında yedi ve dokuz yapraklı olanı yoktur." Sonra bir de şunu ekliyor: "Kim bilir, aslında belki dünyamızın benim görmediğim bir yerinde ya da başka dünyalarda vardır. Ben çok aradım; bulamadım."

Tam bir bilimsel tutum…

Üstelik başka dünyalarda yaşam olabileceğini de düşünmüş.

Benim de aradığım gibi bir kurumu bulamayışım işte böyle…

Ancak ben çok aramış olduğumu da söyleyemem. Kim bilir, belki vardır. Belki geçmişte vardı da günümüze gelemedi.

Buna karşın, ben öyle bir kurumun var olamayışını kabullenemedim; bir türlü içime sindiremedim. Günümüzdeki birçok kurum, dernek, sivil toplum örgütü gibi kuruluşların amaç ve ilkelerini gözden geçirdiğim zaman, ortaya koyduğum "insanlık ülküsü"nün tanımı ve gerekleriyle tam olarak uyuşmadıklarını gördüm.

"Acaba günümüzde bu kurum bir gizli örgüt niteliği taşıyor da ben onun için mi izini bulamıyorum?" diye düşündüm.

Kendi kendimi, "Hayır!... Gizli olamaz. Çünkü gizlilik böyle bir kurumun amaç ve ilkelerine ters düşer." diye yanıtladım.

Bunun üzerine, hakkında bilgi bulamamış olsam bile, böyle bir kurumun günümüzde var olduğuna ilişkin güvenimi koruyarak, bir tasarım yaratmaya karar verdim. Tıpkı eski çağlarda düşüncelerinde bir "ideal devlet tasarımı" yaratmış olanlar gibi.

Tasarlayacağım kurum, sosyal bir nitelik taşımalı ve içrek yöntemle çalışmalıydı.

Böyle düşününce, çok yıllar önce Rahmi ve Abdürrahim ile aramızda geçmiş olan bir söyleşiyi anımsadım.

O gün Abdürrahim, politikada olduğu gibi sosyal nitelikli kurumların da aynı ülkü peşinde koşmakta olsalar bile amaçlarını göz ardı ederek veya sonraya bırakarak benimsedikleri ilkeleri ya da çalışma yöntemlerini öncelikli tuttukları için, ister istemez bölünmeye uğradıklarından söz etmişti. Dediği doğruysa, günümüzde de bir "insanlık ülküsü"nü evrensel amaç olarak benimseyen bir tasarımsal kurumun da ilkeleri ve çalışma yöntemleri bakımından üyeleri arasında yer yer uyuşmazlıklar olması, bu etkenin kurum içinde bir örgütsel bölünme yaratmış bulunması gerekirdi.

Demek ki, günümüzde bu nitelikte tek bir kurum değil, dıştan bakıldığında birbirine çok benzer hatta "tek" gibi görünmekle aslında birtakım farkları olan birden çok örgüt tasarlamak gerekirdi. Çünkü tarih boyunca olduğu gibi, günümüzün de gerçekleri bunu gösteriyordu.

Daha bir tek varsayımsal kurumu bile düşüncelerimde oluşturamamışken, aynı evrensel amacı paylaşan ama ilkeleri bakımından yer yer farklı nitelikleri olan örgütler tasarlamak doğrusu işime gelmedi. Fakat tarih bunun öyle olmasını gerektiriyorsa ne yapabilirdim ki?

***

Her nedense, birdenbire yüzyıllar önce Orta Asya'yı kendilerine yurt edinmiş Oğuz Türkleri'nin bir geleneğini anımsadım.

O toplumda erkek çocuk adsız doğardı. Büyüdüğü zaman topluma yararlı bir iş yapması, bir yapıt kazandırması ya da bir kahramanlık örneği göstermesi, böylece bir "ad" kazanması gerekirdi. Ancak bundan sonra "adam" olmuş sayılırdı.

Konuyla ilgisi yoktu ama ben bu eski geleneği anımsayınca tasarladığım kurumun donanmış olması gereken niteliklerini düşünmeden önce buna şöyle bir ad koyma gereğini duydum.

Bir insanlık ülküsünün gerçekleşmesini amaç edinmiş olan bu kurumun adı gelişigüzel konamazdı. Bu, içrek nitelikli bir kurum olduğuna göre üyeleri de sıradan kişiler değil, içrekliğin kaçınılmaz bir gereği olmak üzere seçilerek alınan kişilerdi. Sonra kurumun kendine özgü öğretimini izliyor, olgunlaşma yolunu tutuyor ve yetkinleşmeye doğru ilerlemeye çalışıyorlardı.

Bir diğer deyişle kurumdaki bireysel ereklerine "adam olmak" denebilirdi. Henüz tam anlamıyla adam olmuş sayılmasalar bile, kurumun üyeliğinin bir sıfatı olmak üzere her birinin "adam" olarak anılması yerinde olurdu.

Bu kurumda erkeklerin yanı sıra kadınlar da bulunabilirdi. Cinsiyet fark etmez, hepsine "adam" denirdi; bazı dinsel benimseyişlerdeki ilk insan olan adam gibi… Yapacakları çalışmalarla, daha kuruma girer girmez kendilerine verilen bu sıfata yaraşır olmak için uğraşmaya istekli olmaları sağlanırdı.

Bu kurum içrek bir nitelik taşıdığına göre üyelerine yönelik öğretimi topluca değil, bir aşamalar silsilesine bağlı olarak izlenirdi. Bu silsiledeki aşamalar art arda olabileceği gibi ulu bir ağaca benzer biçimde dallara bölünmüş de olabilirdi. Her aşamada yapılan çalışmalar ise bir okulda aynı düzeydeki sınıfların birkaç ayrı şubesi olduğu gibi ayrı ayrı kollarda yürütülürdü. Bu kolların tümünü ortak bir çatı altında toplayarak yöneten organları vardı.

Bireylerin kurumdaki varlığı sadece kendileri için değildi. Olgunlaşarak yetkinleşmeye doğru yol almaları ancak bireysel düzeydeki bir amaçtı. Sonra, edinmiş oldukları olumlu bireysel nitelikleri topluma yansıtacaklar, kurumun amaç ve ilkelerini, yaygınlaştırmaya çalışacaklardı. Çünkü insanlık ülküsünün gerçekleşebilmesi için, bir bütün olarak insanlığı oluşturan çeşitli toplumların buna hazırlanması gerektiğini biliyorlardı; bunun bilincindeydiler.

Tüm bunları düşününce, böyle bir kurumun adının benimsediği amaç ya da ilkelerinden değil, kendini oluşturan bireylerin nitelikleri uyarınca konması gerektiğini öngördüm.

Bilim, daha henüz insan soyunun nasıl başladığını tam olarak keşfedemedi. Bu konuda birçok varsayım, birçok kuram var ama bunlardan hiçbiri bilimsel yöntemle kanıtlanamadı. Bu bağlamda günümüze dek dinler hep baskın çıktı. Bilim, kanıtları olan gerçekleri arayıp dururken, dinler bu sorunu bir "dogma" ile çözümleyiverdi. Buna göre tüm insan soyu Âdem ile başlıyordu. Demek ki, onlara göre Âdem insanlık tarihindeki ilk adam sayılırdı.

Bir insanlık ülküsünün peşinde koşan bu tasarımsal kurumda yetişmiş, olgunlaşmayı aşarak yetkinleşmiş kişi ise son adam olmalıydı. Söz konusu "son adam" ortaya çıkana dek kurumun üyesi olan gerek erkek gerek kadın tüm **adamlar**, bu doğrultuda yetişmeye çalışmalarını salt kendi başlarına yürütecek değildi. Aralarında sağlam bir dostluk, güçlü bir dayanışma, birlik ve bütünlük oluşturmalıydılar.

Bu düşünü bombardımanının sonunda tasarımsal kurumun adını belirleme olanağına ulaştım: **"Adamlar Birliği"**.

Tasarımsal Tarihçe

Çağımızın düşünürlerinin felsefeye bakışı artık eskiye oranla çok farklı ama günümüzün felsefesinin bir geçmişi, bir temeli var.

Tarihte **"Aydınlanma Çağı"** olarak da anılan 18. yüzyılın ikinci yarısı, bu bakımdan en önemli dönem sayılır. Bundan öncesinin düşünülmesi istenirse, **"Rönesans"** yeterli olmaz. Temelinde yer alan Doğu felsefesine, onun da temelini kurmuş Antikçağ uygarlıklarına uzanmak gerekir.

Antikçağdaki felsefenin tohumlarının ne zaman, nerede atıldığı düşünülürse, belki yola **"Hermetizm"**in beşiği olan Eski Mısır'dan çıkılabilir.

Tarih öncesi çağlara ilişkin bildiklerimizdeki yanlışlar, doğrulardan çok gibidir. Belgeler yetersizdir; veriler pek az ve dağınıktır; üstelik bunlardan birçoğu egemen güçlerin uygun görmüş olduğu gibi düzenlendiğinden, hayli yanıltıcıdır. 18. yüzyıldan bu yana ise, benzer yanıltmalar yer yer görülmekte olsa bile tarihte yer almış olayların akışına ilişkin bilgilerin güvenilirliği daha yüksektir.

1700'lü yılların başlarında, bir insanlık ülküsünün peşinde koşarak gerek bireylerin gerekse toplumların yaşamında bu amaçla uyumlu bir anlayış yaratmak isteyenler, bunun artık birbirinden kopuk bireysel çalışma ve girişimlerle sağlanamayacağını kavramıştı. Zaman zaman bir araya gelerek aralarında dertleşen, böylece bu konuya bir çözüm arayan birkaç **adam** örgütlenmeye karar verdi.

Her ne kadar "Karar vermek eylemin yarısıdır." derlerse de bu adamlar dileklerini hemen uygulamaya koyamadı. Çünkü hiçbir ülkedeki siyasal ortam buna elvermiyordu. Gerek krallar gerekse dinsel kurumlar halktan kişilerin kuracağı bir örgütün oluşmasına izin vermeye hiç yanaşmıyordu. Yüzyıllar önce bu tarz örgütlerin örnekleri görülmüştü. Bunlar hem egemen güçler hem dinsel kurumlar için baş ağrısı olmuştu. Bu nedenle de benzer oluşumlara göz açtırılmamıştı.

Adamlar sabırlı davrandı. Beklediler. Bir insanlık ülküsünün gerçekleşmesi yolundaki girişimlerde bulunulması bunca yüzyıl boyunca zaten askıda kalmamış mıydı? Bu amaçla örgütlenmek için bir süre daha beklemekle zaman yitirilmiş sayılmazdı.

O sırada ülkelerin birinde ortaya çıkmış olan bir siyasal boşluk ortamından yararlanma olanağı doğdu.

Bu fırsatı değerlendirenler, Adamlar Birliği adlı bu kurumun temelini attı.

Sayıları pek azdı. Ancak, kurumun dışında olmakla birlikte onlara yandaş çıkan ve destek verenler vardı.

Destekten çok ilgi gördüler. Meğer bir insanlık ülküsü peşinde koşmak, bunun için özveriyle çalışmak, "adam olmak" isteyen ne kadar çok insan varmış!.. İnsanlığın bu özlemi yüzyıllar boyunca nasıl bastırılmış, nasıl engellenmiş!

Bu benim safça düşüncem de olabilir. Belki de ilgi gösterenlerin birçoğu, kötü niyetli olmasa da sırf gösteriş heveslisiydi.

Adamlar Birliği hızla serpildi. Çok tutuldu. Yalnız kurulduğu yerde değil, diğer birçok ülkede de örgütlendi. Yaygınlaştı. Bu kuruma ilgi gösteren, amaç ve ilkelerini paylaşanlar giderek arttı. Gösteriş heveslisi olanlar da öyle olduklarıyla kaldı.

Ne yazık ki, çok kısa bir süre sonra kurumun içinde uyuşmazlıklar çıktı. Zaten ilk örgütlenmeyi sağlayanlar arasında bile tam bir uyuşma yoktu ama onlar amaçlarının önemi ve değeri uğruna toleranslı davranmayı, sadece kendi tutum ve eğilimlerinde diretmemeyi, kurumun genel yararını öne alarak özveride bulunmayı yeğlemişti. Artlarından gelenler ise öncülerinin bu ılımlı tutumunu sürdüremedi.

Önce bireysel görüş ayrılıkları doğdu. Bunlar kümelenince gruplaşmalar oluştu. Zamanla, amaçları aynı olmakla birlikte hayli farklı ilkeler edinen, dolayısıyla çalışma yöntemleri bakımından da farkları olan birtakım ayrı yapılanmalar ortaya çıktı. Bunda, 18. yüzyıl ortalarında ağırlığını giderek daha çok duyumsattıran aydınlanma eyleminin de büyük etkisi vardı.

Aydınlanma akımı tek yönlü değildi. Düşünce özgürlüğünün yüzyıllarca bastırılmış sınırları zorlanıyor, yer yer kırılıyordu. Birbirinden farklı eğilimler doğuyordu. Herkes bu akımın çeşitli eğilimlerinden kendine göre pay çıkarıyor, kendi yorumunu yapıyordu. Adamlar Birliği de bundan payını aldı. Kendi içinde birbirleriyle zıtlaşan çeşitli gruplar oluştu. Birçoğu tutunamayıp kısa süre içinde dağıldı. Bir insanlık ülküsünün bir gün mutlaka gerçekleşeceğinden umut kesmeyip çalışmayı sürdürmek isteyenler diğerlerine katıldı.

Gerek siyasal yapılanma gerekse sosyal yaşam bakımından 18. yüzyıl sonlarında doğup 19. yüzyılda belirgin bir biçimde ortaya çıkan yenilikler, Adamlar Birliği içindeki gruplaşmaların azalmasına yaradı ama ortadan kalkıp aralarında tam birlik ve bütünlük sağlanmasına yetmedi.

İzleyen yüz yıl içinde Adamlar Birliği içinde oluşmuş gruplardan bazısı belirlediği ilkeleri kesinleştirdi. Ayrıca, çalışmalarında uygulamakta oldukları yöntemleri de "hiçbir zaman değişmez ve değiştirilemez" olarak nitelendirdiler.

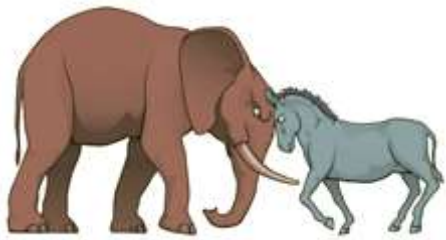
Bazılarıysa kendini çağın akışına bıraktı. Onlara göre, dünyada bilimsel, kültürel, toplumsal, siyasal ve ekonomik değişim dur durak demeden sürüyordu. Evrende değişmeden kalan tek bir şey varsa onun da değişimin kendisi olduğu anlaşılıyordu. Üstelik değişimin hızı da artmaktaydı. Yaşanılan çağın gerek ve gereksinmelerine ayak uydurabilmek için esnek, evrim doğrultusunda değişebilir olmayı benimsediler.

Böylece Adamlar Birliği'nde birçok grup olsa bile birbirleriyle çelişkili belirgin iki kanat oluştu.

Kesinliği ve değişmezliği benimsemiş olan kanattaki örgütler tutarlı bir görünüm sergiledi. Fakat zamanla eskiyip çağın gerisinde kaldılar. Bugüne dek varlıklarını korumayı başarmakla birlikte, yakın geçmişte ister istemez kan yitirmeye başladılar. Hayli süre boyunca toplumlarda gördükleri ilgi azalmaya yüz tuttu. Üstelik örgütlerinin genç üyeleri de bu katı tutuma karşı çıkmaya başladı. Sıkıntılar baş gösterdi.

Adamlar Birliği'nin "evrimci" olarak da nitelenebilecek diğer kanadında yer alan örgütler ise, tutumlarının kaçınılmaz gereği olmak üzere sınırsız bir özgürlüğü savundu. Böylece günümüze dek çağın gereklerine ayak uydurarak geldiler. Ancak özgürlüğe hiçbir sınır konmayınca her kafadan ayrı bir ses çıkar oldu. Bu yüzden kendi içlerinde tutarlılık sağlayamadı, belirgin bir strateji oluşturmayı başaramadılar. Dün bir başka şarkı söylüyorlardı; bugün bir başka telden çalıyorlar. Yarın ne okuyacakları belli değil.

Bu iki karşıt kanattakiler birbirleriyle didişip durdu. Bir fil ile bir at gibi…

***

Bu düş kırıcı, umutları suya düşüren bir durum mu?

Şu iki karşıt kanattan hangisi diğerine oranla üstünlük sağlayacak?

Evrende her şeyin bir karşıtının olduğunu anımsadım. Devinimi sağlayanın, evrimi gerçekleştirenin bu diyalektik olduğunu düşününce, karşıtlığın hiçbir karşıtlık bulunmamasından daha yararlı olduğunu düşündüm.

Madalyonun Öteki Yüzü

Evrimsellik ya da sürekli gelişim benimsenince, ipin ucu kaçar.

Gelişim doğrultusunda değişerek çağın koşul ve gereksinmeleriyle uyum içinde olmak insana doğru gibi gelir ama bunu ne başarmak ne de korumak ve sürdürmek kolaydır.

Günümüzde doğru ve uygun sayılan ilkeler, yararlı olduğuna inanılan tutum ve strateji, çalışma yöntemleri, benimsenen "dünya görüşü", bir bakarsınız ki yarın çağcıl olmayı yitiriverir. Eskimiş ve geçersiz sayılır.

Dün bunun böyle olduğunu görmüştük. Yarın da böyle olacak gibi...

Bundan yakınanlar görülür. İnsanlar evrim doğrultusundaki değişikliklere ilke olarak karşı çıkmasa bile sık sık bir şeylerin değişmesinden hayli rahatsız olur, huzursuzluk duyarlar.

İçlerinden biri çıkıp diğerlerine «Peki ama biz de başkalarının yapmış olduğu gibi gerek bireysel gerekse kurumsal bakımdan kendimizi kesinliğe, değişmezliğe ve değiştirilemezliğe bağlamış olsaydık, daha iyi mi olurdu?» diye sorar.

Bu soruya ne «Evet!» ne de «Hayır!» diye kısa ve kestirme bir yanıt verebilirler. Ortada paradoksal bir sorun vardır. Her iki ucu da tutulamayan bir değnek gibi…

Bu soruna bir çözüm, kim bilir belki de herkesi hoşnut etmese bile bir orta yol bulunması, değneğin ortadan ve dengede tutulması gerekir.

Antik Yunan uygarlıklarının bilge düşünürlerinden Thales, birçok konu üzerinde çeşitli değerlendirmeler yapmış. İnsanın benimsediği tutumun temelinde yer alan öznel nedenleri ve bunun sonuçlarını gözlem yoluyla incelemiş.

O çağın bilgi birikimi Thales'in "bilimsel" bir yargıya varabilmesine olanak vermemiş ama herkes için çok önemli ve günümüzde bile geçerli bir öneride bulunmuş: **"Ölçülü ol!"**

Sanırım bundan daha önce de söz etmiştim. Çok önemli buluyorum; göz ardı edemiyorum bir türlü!

Ölçülü olmak, orta yolun bulunup dengenin sağlanmasını kolaylaştırır.

Bu yol, biraz o yana biraz bu yana eğilmek anlamında olmamalıdır. Sözü edilen dengedir; tahterevalli değil. Öyle bir tutum ve davranış onurlu adamlara yakışmaz.

Ölçülü olmak bir erdem sayılır. Adam olan ölçülü olmayı bilmeli ama sorunlara çözüm aramaktan da geri kalmamalıdır.

***

Önceleri kalıcı değil, geçici çözümler bulunmalıdır.

Geçici çözümler belli bir süre için tutarlılık sağlayabilecektir. Bu nedenle böyle çözümlere kökünden karşı olanlar da bulunmasına karşın, geçici çözümden yana olanların eğilimi uyarınca bu tutum ilk bakışta mantıklı görünebilirse de bir başka tehlikeyi birlikte getirir.

Sadece "bir süre için" geçerli olmak üzere tutarlılık sağlayalım denirken, bunun ardından gelecek bir zaman diliminde yine "bir süre için" geçerli yeni bir çözüm üretilemeyince, önce "geçici" olması öngörülmüş çözümün değişmezliği, kalıcılığı ortaya çıkar.

Karayolları'nda çalışırken bunun somut örneklerini görmüştüm. Örneğin bir yere geçici çözüm olsun diye bir köprü yapılırdı. Sonra orada kalıcı çözüm bulunamaz, bulunsa da bir türlü uygulanamaz, böylece o geçici çözüm kalıcılığa dönüşürdü. Bundan yıllarca önce yapılmış birtakım geçici bağlantılar, geçitler, köprüler var. Oldukları gibi kaldılar. Şimdi herkes aslında onların bir kalıcı proje uyarınca yapılmış olduğunu sanıyor.

Tutarlılık mı istemiştiniz?.. Buyrun size tutarlılık!.. Buyrun size "geçici" olmak üzere katı ilkeler, kesin yöntemler ve kurallar, belirgin bir strateji.

Derken bir de bakmışsınız ki, bu katı ilkeler, kesin yöntemler ile kurallar ve belirgin strateji bu kadarla bile kalmamış. Savunucuları, bunlara bir de "tartışılmazlık" eklemiş.

O zaman, buyrun size yeni bir "dogma".

Hem öylesine bir dogma ki yaratıldığı dönemden sonra gelen birçok kuşak boyunca ister istemez sürecek… Bedeni çoktan toprağa karışmış, toprak olmuş yaratıcısını, dillerde ve gönüllerde pek olmasa bile tutum, ilke, benimseyiş ve uygulanan yöntemlerde yaşatacak.

Eğer bu olumlu ve yararlı bir yapıt ise ona değer biçilemez. Ancak geri kalmışlıktan başka hiçbir işe yaramayan böyle bir antika, acaba hangi bit pazarında kaç para eder?

Para etmeyince evrim yürümez olur. Değişim zorunlu oluşunu sürdürür. Bunun sağlanması ancak **"devrim"** ile gerçekleşir.

Geçici Çözüm

"Devrim" sözcüğünü kullanmaktan pek hoşlanmayınca, şu "bir süre için" geçerli olacak çözüme dönüp, kendi kendime sordum: "Bu bağlamdaki o bir süre nedir?.. Ne kadardır? Ne kadar olmalıdır? Bu açık ve somut olarak ortaya konmalı... Bir yıl mı, beş yıl mı, on yıl mı?.. Yoksa daha mı çok?"

Geçici bir çözümden söz ediliyorsa, on yıldan daha uzun bir süre zor düşünülür. Bana göre, benim yaşımda olana göre zor…

Bu süre içinde dünyada neler olup bitecek?.. Bilimsel, kültürel, sosyal, politik ve ekonomik alanlarda ne gibi değişiklikler olacak?

Bugün için "iyi ve doğru" olduğu kabul edilenlerin yarın da öyle olacağına ne denli güvenilebilir?

Eğer böyle bir güvence sağlanamıyorsa, o "bir süre" için geçerli çözümün iyi ve doğru olduğunu söylemeye kalkışmak bile yanlış olmaz mı?

Ancak geleceğin getirecekleri her ne ve her nasıl olursa olsun, bugün açık önerilere de gereksinme vardır. Yarını düşünmediğimiz, önemsemediğimiz, umursamadığımız, sadece bugüne baktığımız için değil, tersine bugünden çok yarına önem verdiğimiz için bunlara gereksinme duyarız.

Eğer bugünü çözemezsek yarına hemen hiçbir şey bırakamayacağımızı bilmeliyiz.

Öyle bir durumda, evrimsel süreçte üstümüze düşen görevi yerine getirememiş duruma düşeriz. Bunu yapmazsak, başaramazsak, bizden sonra gelenler geçmişten gerektiğince yararlanamayınca tümüyle göz ardı ederek her şeyi alaşağı edip ilk baştan başlamak zorunda kalacaklardır.

Sorunlara uzun bir süre için çözüm üretmek, elbette çok daha olumlu, çok daha yararlı olur.

Ancak geçmişin deneyimi bunun başarısızlığa uğrayacağını göstermektedir. Nitekim bu yüzden, şimdilik bir geçici çözüm üretip onu sadece "geçici" olarak görmek gerekir.

***

Bu tutum "plansızlık" olarak nitelendirilebilir.

Doğrudur... Fakat bırakın başarısızlığını, uzun bir süre için geçerli olacak bir planın hazırlanması da uzun süre alacaksa, böyle bir planın hazırlandığı süre içinde ne yapılacak?.. Hiçbir şey yapılmadan söz konusu planın hazırlanması mı beklenecek?.. Uzun süre için geçerli olacak bir planın hazırlanıp hazırlanamayacağı bile belli değil.

Diyelim ki, uzun süre geçerli olacak bir planın hazırlanması olanağı var.

Bunun gerçekten de "uygun" olacağı üzerine şimdiden nasıl güvence verilebilir?

Büyük olasılıkla bu plan da zaman içinde yer yer birtakım değişikliklere, uyarlamalara, yenilemelere uğratılacak yani "yüzde yüz geçerli" olmayacak.

Yüzde yüz bir olasılık varsa o da şimdiden uzun süreli bir gelecek için tasarlanmış hiçbir şeyin yüzde yüz geçerli olmayacağıdır.

Demek ki, zaten uzun süre için geçerli sayılabilecek bir planda bile ara çözümlere, mutlaka yenilemelere ve güncelleştirmelere gerek duyulacak.

O zaman, yenileme ve güncelleştirmelerin gerçekleştirildiği aşamada kısa süreli bir bakış açısıyla değerlendirme yapıldığında, yine tutarsızlıktan yakınılacak.

Gerek doğa gerek toplum diyalektik yasalara bağlıdır. (Bunu hayli zaman önce Abdürrahim'den öğrenmiştim.)

Bu nedenle bilmeliyiz ki, yaşamın her alanında ve her anında değişim gereklidir, kaçınılmazdır; nitekim yapılacaktır.

Yapılmayacak olursa bir gün kendiliğinden gerçekleşecektir.

Kendilerini birtakım kesinliklere, değişmezliklere bağlanmış olanların başına gelecek olan budur. Doğal değişimi denetim altında tutamayacak, kendi istedikleri gibi yönlendiremeyecek, durduramayacaklardır.

Eyvah!.. Devrime geliyoruz.

Devrim olmasını istemiyorsak, evrimi sürdürmek, sağlamak gerek.

Bilinmeli ki, evrim değişimi zorunlu kılar ama her şeyin gelişigüzel, olur olmaz değiştirilmesini zorunlu kılmaz.

Değişim gerekli olsa bile kurallar, yöntemler, stratejiler salt artık yeterince uygulanmış ve kullanılmış olduğu için değiştirilmemelidir.

Değişim, bir amaç haline sokulmamalıdır.

Bunun için gereksinme, zorlama, itiş gerekir.

Ancak, bunlara karşı direniş göstermemeyi de şimdiden kafaya koymak, tutuculuğu bağnazlık biçimine dönüştürmemek, açık görüşlü ve zamanı geldiğinde değişim göstermeye, değişime hem ayak hem de kafa uydurmaya hazır olmak gerekir.

Değişim

Herhangi bir ulusu, herhangi bir toplumu ya da toplum içinde herhangi bir kurumu düşünelim.

Acaba bu ulusun, toplumun ya da kurumun bugün yürürlükte olan yasaları, kuralları, gelenekleri, yöntemleri ve uygulanmaya konmuş stratejisi, şöyle ya da böyle, aşağı yukarı geçerliliğini sürdürüyor mu, yoksa bunların hiç olmazsa bir bölümü hemen şimdi bir değişime mi uğratılmalı?

Kimileri bu soruya «Şimdilik herhangi bir değişiklik yapmak gerekmez, fakat gelecekte gerekecektir.» diye yanıt verirken, kimileri de «Hemen birtakım değişiklikler yapılması zorunludur; başlamak için geç bile kalındı.» diyebilir.

Birtakım değişikliklerin hemen yapılmasını isteyenler, bunu sadece kuru kuruya dile getirmekle kalmamalıdır. Öngördükleri değişikliklere ilişkin öneriler de getirmelidirler.

Öyle olmazsa, bu tür istemler önceden kararlaştırılmış olan bir beğenmezliği, uyumsuzluğu, ön yargılı karşıtlığı ya da bilinçsiz ve kararsız bir değişim arayışını sadece olumsuz eleştirilerle yansıtan birer boş lâf olmaktan öteye gidemez.

***

Diyelim ki, bir an önce değişim yapılmasını isteyenlerce ortaya konulan bu eleştiriler belirgin ve gerçekçi, üstelik önerilerle birlikte getiriliyor.

Şu da bilinmeli ki, hangi nedenle olursa olsun salt kuramsal (teorik) olup, uygulanabilir (pratik) olmayan öneriler, uzun bir süre içinde değerli olsa bile bugün geçerli bir değer taşımaz.

Herhangi bir öneri, ancak uygulanabilirliği oranında gerçekçidir.

Diyelim ki, getirilen eleştiriler gerçekçi; bunları bütünleyen öneriler de hem açık ve belirgin hem de uygulanabilir nitelik taşıyor. Belki biraz daha çaba harcamak, biraz daha özveri göstermek, biraz daha kurumsallaşmak (organize olmak), iş ve güç birliğini pekiştirmek, ayrıca görev bilinciyle paylaşımı ve katılımcılığı artırmak gerekiyor.

Öyleyse, bu olumlu eleştirileriyle birlikte belli öneriler getiren her kişiye yöneltilecek çok önemli bir soru daha var:

«Sen bu önerinin uygulanmasında nasıl bir görev almayı, ne gibi bir katkıda bulunmayı, yapılması gereken işlerin arasında neleri üstlenmeyi düşünüyorsun?»

Toplumca en önemli noksanlıklarımızdan biri de bu değil mi?.. Sorumluluk ve görev bilincini gereğince edinememiş olmak; paylaşmayı, iş birliğini, katılımı beceremememek; dayanışmayı bilip istemek ama yürürlüğe koyamamak…

Bundan daha kötüsü, yalnızca öneri ve tasarım üretmekle kalıp, elleri kolları sıvayarak doğrudan işin içine girmekten bilinçli olarak kaçınmak, çalışmayı yani asıl üretimi yapmayı başkalarının üzerine yıkmaktır.

Bir binanın yapımı salt plan ve projeyle gerçekleştirilebilir mi?.. Yapı malzemesi gerektiğince işlenip temele, duvara, köşeye, basamağa, çatıya, kendine en uygun ve işlevli olduğu yer her neresiyse oraya yerleştirilmezse neye yarar?... Onları yerine kim gerektiğince işleyip yerleştirecek?

Öte yandan, şimdilik hiçbir değişiklik yapılmamasını isteyenlerin ise, içinde bulunulan durumu ve ne gibi gereksinmelerin olduğunu gerçekten bildiğinden kuşku duyulur.

Biliyorlarsa, karşılanmasından çekiniyorlar demektir. Bu çekingenliğin ardındaki kaygı nedir acaba?

Aslında insan, yapısı gereği, hep olanı olduğu gibi korumaya eğilimlidir.

İnsanın bu doğal eğilimini bilerek, tutucu (muhafazakâr) davrananları, kararsız kalanları hoşgörüyle, anlayışla karşılamak gerekir.

Bununla birlikte, hiçbir değişiklik yapılmamasını isteyenler bu istemlerinde bilinçli ise yani sağlam bir gerekçeleri varsa, şu andaki durumun ve gidişin en iyisi ve en doğrusu olduğunu hatta bundan sonra da böyle olacağını salt sözle değil, bilimsel yöntemle ve akıl yoluyla kanıtlayabilmelidirler.

Çifte Boyut

Bu konunun iki boyutu var; biri kurumsal, diğeri bireysel.

Sorunlara çözüm arayışında öteden beri alışılagelmiş yöntem, kurumsal boyuttan başlamak, sonra bireylerin buna uymalarını istemek.

Böyle olunca, sorunlara kurumsal boyutta çözümler bulunsa ve yürürlüğe konsa bile bireysel gereksinmelere bir türlü ulaşılamaz. Çünkü kurumsal boyutta ortaya konan çözümleri uygun bulmayanlar, durmadan yapılması gerekenlerden söz etmeyi sürdürür, işlerine gelmeyen uygulamalara uyum göstermez hatta elinden geldiğince karşı çıkar.

Böylece, bu kez kendileriyle kurum arasında çözümsüz bir çelişki oluştururlar. Zorlanırlarsa, gönülsüz bir kabullenme, bir boyun eğme olgusu doğar. Bunun sonrası dışlanmak ya da kendi kendini dışlamaktır.

Bireysel sorunları kurumsal çözümlerle giderilemeyen kişi kendini kurumdan âdeta soyutlar. Kurumun yasalarına, kural ve yöntemlerine, stratejisine sadece dışlanmamak için yani zorunlu olduğundan uyar. İçtenlikle benimsemez ve sahiplenmez. Gücü varsa kendine göre uygun olan yönde değiştirebilmek için fırsat kollar.

Kurum, birey ile toplum arasındaki bu diyalektik çelişkinin farkındadır. Kendini koruyabilmek için birtakım önlemler alır.

Önlemlerin başında kurumun tutumuna karşıtlıkları gidermek gelir. Bunun en kolay ve en sık başvurulan yöntemi ise söz ve davranış özgürlüklerini olabildiğince kısıtlamak hatta baskı olarak nitelenebilecek sıkı bir denetim uygulamaktır. Böyle bir ortamda kurum eleştirilemez çünkü buna şiddetle karşı konur. Kurumsal boyuttaki yapıp etmeler tartışılamaz sayılır.

Birtakım "kraldan çok kral yandaşı" çıkar. Bu kişiler yönetimin üzerinde etkili olur hatta yönetimi ellerine bile geçirebilir.

Kurumda yönetim görevinde bulunmak genellikle sürelidir. Yönetenler, er ya da geç yönetimi başkasına devretmek gerektiğini bilmektedir. Bunun için önlem alırlar. Kendileriyle aynı görüşte olmayan hatta aynı tutumu benimsemeyenlerin kendilerinden sonra yönetime gelmesini hiç istemez, bunu baştan engellemeye çalışırlar. Perde arkasında kalıp yönetmeyi sürdürmeyi düşünmeseler bile kendilerinden sonraki yönetim tarzının kendilerininkiyle özdeş olmasını gözetirler. Bu amaçla çalışır, akıl almaz hatta hiçbir töreye uymaz yöntemlere bile başvururlar.

Bu yöneticilerin çevresini dalkavuklar sarar. Yöneticileri sık sık pohpohlar, şaklabanlık eder, onlara şirin görünmeye çalışırlar. Yöneticiler bir yandan bunlara kanar, diğer yandan da tüm ipleri kendi ellerinde tutup bireyleri birer kukla gibi görmeye, üstelik onları buna inandırmaya yönelirler.

Kurumun asal ülküsü unutulur. Ülkü, yöneticilerin bireysel benimseyiş ve tutkuları ile özdeşleştirilir.

Bir kurumsal egemenlik var olduğunu sanırsınız ama aslında egemenlik, yetkesi tartışılamayan belli bir kişi ya da zümrenin eline geçmiştir.

Bu ortamdan yararlanan uydular da belirir. Yönetim erki ile yönetilen kitle arasındaki kopukluktan yararlanıp, kendi borularını öttürmeye başlar, daha sonra kendi bayraklarını açmak üzere hazırlanmaya girişirler. Bunların sayısı artıp aralarında başarılı olanları çıkarsa, kurumun yakın bir gelecekte yozlaşarak parçalanmaya uğraması kaçınılmaz sonuçtur.

Bu olgu bir kurgu değildir. Gerek genel olarak insanlık tarihinde gerekse özel olarak birçok kurumun tarihçesinde görülmüş, yaşanmıştır.

İnsan hep kendi deneyimleriyle yaşamayı sever; öylesinden hoşlanır ama bir türlü tarihten ders almayı, özellikle kendinden öncekilerin yaşadığı olumsuzluklara bir kez daha düşmemek için uyanık olmayı beceremediği sürece, kendi geleceğinin olumsuzluğunu hazırlar.

Sorunların kurumsal boyuttaki çözümlerinin paylaşımla, benimsemeyle, sahiplenmeyle oluşturulması beklenir. Kurumsal çözümlerin, sadece şu ya da bu şekilde yönetime gelmiş olanlara bırakılmaması, bunların kurumsal kamuoyunun yani çoğunluk buyrultusunun belirlemesi gerekir.

Toplum içinde yaşayan her insan, çoğunluğun buyrultu ya da yeğleyişiyle verilmiş kararlara uyar. Bireysel görüş ya da eğilimi farklı olsa bile uyar. Çoğunluğun tutumunu benimseyip sahiplenmese bile uygular.

Bu olgu, "özgürlüğün yitirilmesi" ya da "özgürlükten özveride bulunma" değildir. Demokratik yapı içinde yaşamanın temel kuralıdır.

Elbette bireyin toplumun çoğunluğunun kararlarını ya da yeğlemelerini değiştirmek için çalışma ve girişimde bulunma hakkı saklıdır.

Ancak bunun yolu ve yöntemi her şeye karşı çıkmak değil, uyum göstererek çoğunluğu bilinçlendirmek, onları entrika çevirmeden kendi yanına çekmek, böylece çoğunluğun yapısını değiştirmek üzere çaba göstermektir.

Yapılması Gerekenler

Önce şu soruya yanıt bulmayı öngördüm: "Tanımlamış olduğum gibi bir insanlık ülküsünün gerçekleşebilmesini istiyor muyum?"

İstemiyorsam ya da böyle bir şey beni hiç ilgilendirmiyorsa bundan sonrasını göz ardı etmem gerekirdi.

Göz ardı etmedim.

Sırada bir soru daha vardı: "Paylaşım, dayanışma ve görev bilinci edinmek, benim gibi düşünen ve bu özleme ortak olan kişilerle bir araya gelerek iş ve güç birliği oluşturmak gerektiğini biliyor ve anlıyor muyum?"

Anlıyorum diyelim... "Bunu kabul ediyor muyum?"

Eğer bu bana ağır gelecekse yani bu yükü kaldıramayacaksam, paylaşımda bulunamazsam, dayanışmaya yanaşmazsam, **"görev bilinci"**nin ne olduğunu bilmiyor ve öğrenmek de istemiyorsam, kendimi başkalarıyla iş ve güç birliği içine girmeye hazırlayamazsam, katılımcı olamazsam, bu konunun ötesiyle ilgilenmeyebilirdim.

İlgilendim.

Aynı anda şunun farkına vardım: Artık başkaları tarafından yapılması gerekenlerden değil, görev üstlenmek ve bunu başkalarıyla da paylaşarak yürütmek isteyenlerden biri olarak **"yapmamız gerekenler"**den söz etmeliyim.

Kuşkusuz yapmamız gerekenler, her birimize göre farklılık gösterir.

Herkes kendi sazının bildiği telinden çalmak ister; kendi tutum, eğilim ve görüşlerini başkalarınınkinden daha iyi ve daha doğru görür; en azından kendi bakış açısı ve yaklaşımını öncelikli, bilemediniz daha önemli tutmaya çalışır.

"Bunu doğal karşılamak gerekir ama herkese tutum ve davranışlarında sınırsızca özgürlük tanınması doğru olmaz." diye düşündüm.

Sakın önceki anlatımlarımı anımsatıp, «Hoppala!.. Bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu!» demeyin.

Bu görüşümü hemen açıkça bir "düşünü çelişkisi" olarak nitelemeyin.

Hele bir durun bakalım. Ne diyeceğimi, ne önereceğimi bekleyin. Sözüm daha bitmedi. Azcık sabırlı olun.

Bu bağlamda herkese tüm tutum ve davranışlarında sınırsız özgürlük hakkı tanınması anarşiye yol açabilir.

Buna karşılık, herkes aslında kendilerinden hiç farklı olmayan diğerlerinin kendisine tanımış olduğu özgürlüğün bilincine varırsa yani herkes başkalarının özgürlük hakkını da kendisininkine eş değer görerek onları da kendi özgürlüğü gibi koruyup savunursa, karmaşaya meydan kalmaksızın uyum ve düzen kurulur.

Bu yola baş koyan herkesin elinde güçlü olanaklar var. Bu olanaklar kişilerin erdemlerinden oluşuyor. Alçak gönüllülük, tolerans, ölçülülük, anlayış, bağlılık, sevgi bağlama ve saygılı olma bunların başında geliyor.

Bir insanlık ülküsünün gerçekleşebilmesi yolunda çalışmaya gönüllü olanlarda bu insancı erdemlerden hiçbiri yoksa, o zaman zaten bencillikleri ile baş başa kalarak bu bağlamdaki girişimleri erdem sahibi kişilere, **adam** olanlara bırakmaları gerekir.

Birlik kuracağım kişilerin bu gibi bireysel sorunları aşmış olduklarını varsaydım. Öyle olunca, birdenbire kendimi, tasarımlayıp adını "Adamlar Birliği" olarak koyduğum kurumun bir üyesi gibi duyumsadım.

İçimi bir kıvanç, bir mutluluk sarıverdi.

Sorunlarımıza kurumsal boyutta çözümler yaratıp, kurumu oluşturan bireylerin körü körüne bunlara uymalarını istemek yerine, önce sorunlarla bağlantılı olmak üzere bireysel boyuttaki çözümleri oluşturup, bunları uyumluca birleştirerek, kurumsal boyuttaki çözümleri bulmaya hep birlikte yönelmemiz gerektiğini düşündüm.

Bunun için ne yapılması ya da nelerin yapılmaması gerektiğini gözden geçirince, şöyle bir dizi öneriye vardım:

- Başkalarından önce biz, bir insanlık ülküsünün gerçekleşebilmesi yoluna baş koyup böyle bir yolculuğa çıkan **adamlar**, toplumca genelde noksan olduğumuz çeşitli olumsuzluklardan sıyrılmasını bilmeliyiz.
- Önce kendimizi dogmanın her türünden ve boş inançlardan arındırıp, bilgimizi geliştirerek deneyimlerimizi artırırken, her zaman ve her koşul altında bağnazlıktan sakınmalıyız.
- Bencillik ve kendini beğenmişlik etmemeli, hiçbir şeye ne körü körüne yandaş ne de ön yargıyla karşıt olmalıyız.
- Her ne yapılacaksa, her birimiz onu belli bir yanından sıkıca tutmalı hatta tutmakla da kalmayıp onu yüklenmeye, sırtlamaya, taşımaya, yürütmeye, olduğu yerden daha yukarıya kaldırmaya, sonra da olması gereken yerine yerleştirmeye hazır olmalıyız.
- Paylaşmayı, birbirimizle tam iş birliği etmeyi becerebilmeliyiz.

"Diyelim ki bunları başardık… Yeter mi?" diye düşününce, bu işi soyuttan somuta geçirmek, bireysel kalmaktan kurtarıp kurumsallığa vardırmak gerektiğini anladım.

Önerilerimi şöyle sürdürdüm:

- Hepimiz ayrı ayrı ama topluca, eş güdüm içinde, kurumsal yapı altında bir bütün olarak çalışmalıyız.
- Başkalarının bize görev vermesini beklememeliyiz. Hepimiz üstümüze düşen görevleri saptamalıyız.

Sesli bir şekilde, "Sorumluluk ve yetki birbirinden ayrılamayacağına göre, yetkiyi birtakım belli kişilerin ellerinde tuttuğu, sorumluluğun ise başkalarınca üstlenildiği bir kurum ya da toplumda yararlı ve başarılı bir çalışma yapılıp insanlara böylece mutluluk ve esenlik sağlanabileceğini ileri süren varsa beri gelsin. Olmaz öyle şey!" diyerek devam ettim:

- Kimsenin bizi birtakım yetkilerle donatmasını beklememeliyiz. Kendi kendimizi yetkilendirmeliyiz.
- Verilecek kararlarda ve yapılacak işlerde inisiyatifimizi kullanmayı bilmeliyiz. Bugüne dek bilememişsek öğrenmeliyiz.
- Öğrenmeyi denemeliyiz. Yürekli olmalı, denemekten korkmamalıyız. Gerekiyorsa, **öğrenmesini öğrenmeliyiz**.

Bu arada *"Zaten yaşam da başlı başına bir denemedir. Deneyim insana çok şey öğretir. Nitekim bu nedenle çok deneyen çok okuyandan daha çok şey bilir."* diye düşündüm.

Şunu ekledim:

- Kendi kendimize verdiğimiz ya da kurumdaki eş güdümlü ortamda paylaştığımız görevleri elimizden geldiğince yerine getirmeli, bundan kaçınmamalıyız. Görevi yapmamak için aslı astarı olmayan gerekçeler uydurmaya kalkışmamalıyız. Bu bağlamda başkalarını kandırmak bir yana dursun, önce kendi kendimizi kandırmamalıyız.

Bu aşamada "öz eleştiri"nin önemini anımsadım.

- Öz eleştiri hepimizin günlük işlerinden olmalı, sıradan bir alışkanlığa dönüşmeli. Sabah lavaboda yüzümüzü yıkadıktan sonra bir an başımızı kaldırıp tam karşıya dikkatle bakmalıyız.
- Eşgüdümlü bir paylaşım düzenlemesinde, katılımcı çalışma ortamında her birimize düşen ya da bizden yerine getirmemiz beklenen görevleri isteyerek üstlenmeli, görevi yerine getirmekte gönüllü olmalıyız.
- Görevin önemini de iyice kavramalı, bunun yerine getirilmesiyle bir katma değer sağlanacağını bilmeli, buna inanmalıyız.
- Gönüllü olmalıyız ama olanak, yetenek ve becerilerimizin ne olup ne olmadığını, olanın da ölçüsünü bilmeliyiz. Bilmeliyiz ki, herhangi bir görevi yerine gerektiğince getirip getiremeyeceğimizi de bilelim.
- Yapamayacağımız işe girişmemeliyiz. Kendimizi olduğumuzdan büyük görmemeliyiz. İçimizden biri çevresindekilerin ona güvenmesini sağladıktan sonra umutları boşa çıkarmamalı.
- Gücümüzün ne olduğunu da bilmeliyiz. Bilmeden gücümüzü aşarsak, belki bundan böyle kendimizi hiçbir şey beceremeyecek durumda bulabiliriz.
- Tutamayacağımız sözler vermemeliyiz. Bir kez söz verdikten sonra bundan ötürü pişmanlık duyarsak, onurlu adamlar olarak ondan geri dönemeyiz. Bu nedenle, neyi yapmaya söz vermekte olduğumuzu iyi bilmeli, kavramalıyız.

"Böyle olursa, herkesin olduğu yerde kalıp bireysel gelişimi bakımından hiçbir girişimde bulunmaması olgusu doğmaz mı?" diye de düşündüm.

- Bunların böyle oluşu, kendimizi hiç zorlamamamız gerektiği anlamına gelmemeli. Görevi yerine getirebilmek için olanak, yetenek ve becerilerimizin biraz üzerine çıkmayı da öngörmeliyiz. Bir diğer deyişle, bir yandan görevi yerine getirirken, diğer yandan kendimizi daha üstün, daha ağır ve daha karmaşık görevlere hazırlamalıyız.

  Bir kurumsal ortamda aynı amaçla tek tek ama hep birlikte çalışacaksak, şu saymış olduklarımın hepsinden önce birbirimize saygı göstermeli, birbirimize ilgi gösterip tanımalı, sevmeye çalışmalıyız.

- Sevginin insanın başkasından önce kendisini sevmesiyle başladığını bilerek, hem kendimizle hem toplumla **barışık** olmalıyız.

Söz Veriş

Adamlar Birliği, dışarıdan bakıldığında herhangi bir dernek, bir sivil toplum örgütü gibi görülebilirse de aslında bu kurumun kendine özgü bir içyapısı, donanmış olduğu birtakım özelliklerinin olduğunu düşündüm.

Bunların arasında bazısı örgütsel bir nitelik taşımalı bazısı da kurumun üyelerini yani bireyleri yakından ilgilendirmeliydi.

Bireysel özellikler bana örgütsel olanlardan daha önemli göründü.

Üyeleri bakımından böyle bir kurumun özenli bir **"seçicilik"** tarzı vardır. Bu kuruma katılmaya niyetlenen kişinin **adam olmak** üzere hazırlanması da gerekir.

Kurumun temel niteliklerinden birinin **"içreklik"** olduğunu da önceden bilmeli ve bunun bilincine varmalıdır. Birtakım yükümlülükler altına gireceğini anlamalı, bunları önceden içtenlikle kabullenmelidir.

Kurumu kendisine değil, kendisini kuruma uyarlayacaktır.

Üyelerin yükümlülükleri, her biri için bağlayıcı olduğu kadar, onlara toplumları içinde birer önemli kişi niteliği kazandırmaya yöneliktir.

Adam olmak boşuna değil…

Bir insanlık ülküsünün bir gün gelip gerçekleşebilmesi doğrultusunda çalışacak olan bu kişiler, hiçbir ayırım gözetmeksizin insanlara karşı toleranslı olmalıdır. Sadece kurumda kendileriyle birlikte çalışan diğer adamları değil, tüm insanları sevmeye çalışmalıdırlar. Ailelerinden başlayarak yakın çevreleri, mahallelileri, köylüleri, kentlileri, yurtları ve ulusları için ellerinden gelen her şeyi yapmalı, hiçbir iyiliği esirgememelidirler.

Ne işler!..

Adamlar Birliği'ne katılmak belki görünüşte kolay olabilir ama **adam olabilmek** hiç de kolay iş değil anlaşılan… *"Aşırıya mı kaçtım acaba?"* diye düşündüm.

***

İnsanlık ülküsü evrenseldir.

Ancak evrensellik düşünüsü kendi kendine, bir bütün tarzında oluşmaz. Ona varabilmek önce ulusallık (milliyet) bilincine sahip olmaktan geçer.

Bu ise kentin, ondan önce mahalle ya da köyün, daha önce hısım ve akrabanın, hepsinden önce de ailenin gözetilmesiyle sağlanır.

Bunu kavrayan ve benimseyen adamlar, üyesi oldukları kurumu da bir aile gibi görmelidir.

Adamlar, hiçbir zaman ve her ne koşul altında olursa olsun doğruluktan ve hakseverlikten ayrılmamalıdır. Bu kadarla kalmayarak, başkalarının haklarını da sanki kendi haklarıymış gibi görmeli ve savunmalıdırlar.

Adam olan kişi, bunları yapacağına söz vermelidir.

Bu sözü başkalarından önce kendisine vermelidir.

Hiç kimse söz vermeye zorlanamaz ama adam olmak isteyen kişi kendisini zorlamalıdır.

Aslında bu sözü öncelikle kendisine verse de başkalarının önünde, başkalarına verilmesi kişiyi yüceltir.

Bu sözün tutulması, adamı "adam" eder.

Adam olan kişi onurunu her şeyin üstünde tutup en değerli varlığı sayarak titizlikle korumalıdır.

Hiçbir yargı organı, verdiği sözde durmayan bir kişiyi cezalandıramaz. Onuruna düşkün bir adam, böyle bir durumda en değerli varlığını yitirir.

Bu, cezaların en ağırıdır.

Ola ki, bir kişi Adamlar Birliği'ne katılırken vermesi gereken sözlerin bilincine varamamıştı. İstediği sadece bu kuruma üye olmaktı; adam olmak değil. Şimdilik kendisinden ne istenirse yapmayı, yapamayacaklarını yapar gibi görünmeyi, sonrasını ise sonra düşünmeyi öngörüyordu. Uyar oğlu olduğu için kuruma üye olmayı başardı ve "adam" unvanını aldı.

Bir unvan almış oldu; adam niteliğini henüz edinmedi.

Şimdi kendi kendisine sormalı: "Sahiden benimseyerek mi, yoksa sırf öyle gerektiği içtin mi söz verdim?.. İçtenlikli miydim, yoksa ikiyüzlü mü?.. Verdiğim sözü iyice anladım mı?.. Bilinçli miydim, yoksa umursamaz mı?"

İkiyüzlü olmak elbette kötü ama umursamazlık daha da kötü…

Bunlar onu "adam" unvanını almış olsa bile gerçekten adam olabilme yolundan alıkoyar. Sokakta da birilerine "adam" deniyor ama o kişilerin çoğu adam değil.

Ondan söz vermesi istenmişti. O da istendiği için söz verdi. Geçti bitti.

Gerçekten geçip bitti mi?.. Şimdi söz verişlerini gözden geçiremez mi?.. Yerine getirip getiremeyeceğini düşünemez mi?.. Artık çok mu geç?

Söz verişlerini yerine getiremeyecekse ya da istemiyorsa, onursuz duruma düşmemek için kurumdan ayrılamaz mı? Adam olmaktan cayamaz mı?

Neden olmasın?.. Zaten buna istekli ve bunun için kararlı değildi ki!

Hangi kurumda olursa olsun, o kurumun gerekleri uyarınca söz veriliyorsa, bunları yerine getiremeyecek olan bir kişinin sergileyebileceği en onurlu davranış hemen o kurumdan ayrılmak, söz verişlerinden caymasının hoşgörülmesini, bağışlanmasını dilemektir.

Ancak keşke caymasa!.. Keşke bir kez bu yola koyulmuşken hiç olmazsa gidebileceği kadar gitse!

Çünkü zaten bu yolun sonunun nerede olduğu belli değil.

Bu yolun bir sonunun olup olmadığı bile belli değil.

Belki de bu bir **"sonsuz yolculuk"**.

***

Eskiden sinemada bir film görmüştüm... Şimdi ne adını anımsıyorum ne de konusunun tümünü... Şöyle böyle anımsadığım bir bölümü vardı; ondan söz etmek istiyorum.

Olgunlaşarak yetkinleşmeye doğru ilerlemek isteyen bir kişiyi kendi başına bir yolculuğa çıkarıyorlardı. Ona "Haydi git ve ara" diyorlardı. Ne araması gerektiğini açıklamıyorlardı. Sadece araması gereken şeyi bulduğu zaman bulmuş olduğu gibi getirmesini söylüyorlardı.

Çoğu filmlerde olduğu gibi, bu filmin de bir kahramanı vardı. Başkalarının yanı sıra o da yolculuğa çıkıyor, dağ tepe demeden dolaşıyor, yıllar boyu değişik kültürleri olan çeşitli toplumlarda yaşıyor, birbirinden çok farklı insanlarla tanışıyordu. Her gittiği yerde yeni insanlarla karşılaşıyor, onlara başından geçenleri anlatıyordu. Ne araması, nasıl araması gerektiğini, onu nerede bulacağını soruyordu. Sıradan kişiler onun bu sorusuna gülüyor, kimileri onu deli sanıyor, alaya alıyordu.

Arada sırada bilge kişilerle karşılaştığı da oluyordu. Onlar ise herhangi belirgin bir öneride bulunmuyor ama arayışını sürdürmesini öğütlüyordu.

Kahramanın başından geçen olayların sonunu çok iyi anımsıyorum.

Issız bir yerde yalnız başına geçirdiği bir gecenin sabahında, dağların arasından güneş yükselip güzelim doğayı renk cümbüşüyle süslerken, yüzünü yıkamak için durgun bir su birikintisine yönelip eğildiğinde, kendisini gördü.

Baktı… Baktı…

Aradığının ne olduğunu anladı. Üstelik bulmuştu da.

Şimdi iş onu geri götürmeye kalmıştı.

Onu öylece götürebilir miydi acaba?

Çok uzaklaşmış, buraya gelene dek yıllar geçmişti. Gelmiş olduğu yere dönene dek de çok zaman geçecekti. O süre bulduğunu götürmeye yetmeyecekti.

Film orada bitti. Bundan sonrası izleyicinin yorumuna bırakılmıştı.

Savaşım

Bir insanlık ülküsünün gerçekleştirilebilmesini sağlamak üzere çalışmayı hedefleyen bir kurum, ister istemez bir savaşım içine girer.

Bu savaşımın hedefi ne kişiler ne de toplumlardır. Hemen her toplumda görülen, böyle bir amaca uygun ilerlemeyi engelleyen düşünü, tutum ve davranışlardır.

Kişiler, doğal yaşam süreleri içinde bu bağlamda kendilerine düşenleri yapıp bitiremeyebilir. Etkinliğe geçmeden önce hepsinin yapması gereken iş, bilgilerini artırıp erdemlerini geliştirmek, adam olmaktır.

Ancak kurumun üyesi olmakla birlikte aralarında ne kadar çalışırlarsa çalışsın bir türlü adam olamayanlar da görülür.

Olabilenler ise sadece kendilerini olgunlaştırıp geliştirmekle kalmaz, yakın çevrelerinden başlayıp tüm insanlığa dek uzanan toplumsal nitelikli bir uğraşıya da katılır.

Bu yaptıklarının yanı sıra onları bir asal görev beklemektedir: **Bilgisizlik ve bağnazlıkla savaşmak.**

Adamlar Birliği'nin en önemli savaşımı budur.

Bunu söylemek yetmez. Yapmak gerekir. Fakat gelişigüzel de yapılamaz. Nasıl yapılacağını, nasıl yapılması gerektiğini de bilmek gerekir.

***

"Ben olsaydım ne yapardım?" diye düşündüm.

Her şeyden önce, yapacağım bireysel çalışmaların çevremde sert tepkilerle karşılanmamasını öngörürdüm. Bu nedenle de çevre ile bütünleşmeye çalışırdım. Görüş ve düşüncelerimin çoğunu kendime saklar, bulunduğum çevrede yadırgama ile karşılaşmamak için âdeta onlar gibi olurdum.

Ancak elbette bir farklılığımın bulunduğu duyumsanırdı; bunu da bilirdim.

Günü geldiğinde çevrede etkili olacağımı unutmazdım. Bunun için orada saygı uyandırmam, bana saygı duyulmasını sağlamam gerektiğini düşünürdüm.

Bu saygının "gerçek saygı" olabilmesi için temelinde korku ya da kuşku değil, sevgi olması gerektiğini de bilirdim.

Olası ön yargılar nedeniyle, katı tutum ve yaklaşımlarda bulunmazdım.

Daha baştan kendimi başarısızlığa sürüklememek için düşündüklerimi söylemeden önce başkalarının düşüncelerini öğrenmeye çalışırdım. Düşünce üretemiyorlarsa, bunu yapmalarına yardımcı olurdum.

Kendimi adamdan sayıyorsam öncelikle bilgili olsam gerekti. Bilmediklerimin bildiklerimden daha çok olduğunu da bilmeliydim.

Bağnaz olup olmadığını kendime sorardım. Hiç de bağnaz olmadığımı ileri sürsem bile "Acaba farkına varamadığım bağnaz bir yanım var mı?" diye kendi kendimi sorgulardım.

Bilgilerimi sürekli olarak yeniler, olabildiğince geliştirirdim. Sadece kendimle kalmaz, çevremdekilerin de benim gibi olabilmeleri hatta beni aşıp daha ileri gidebilmeleri için usul usul çaba gösterirdim.

Çevremdekilere, öğrendiğim ya da bulduğum gerçekleri anlatmaktan sakınırdım. Bunun yerine onlara soru yöneltir, akıllarını kurcalamalarını sağlar, kendi gerçeklerini bulabilmeleri için fırsat tanırdım.

Bilgisizlik ve bağnazlıkla savaşmak, etkin (aktif) bir çalışmayı gerektirir. Fakat bunun çok özenle izlenecek bir yolu ve yöntemi olmalıdır. Don Kişotluk etmeye kalkışmanın insana hiçbir yararı olmaz.

Bilgisiz bir kişinin bilgisizliğini, bağnaz birinin bağnazlığını yüzüne vurmak, bu savaşımı daha baştan yenilgiyle bitirmek olur.

Bilgisizlik ve bağnazlıkla savaşım, gerek bilgisizlik gerekse bağnazlıktan, hele hele dogmalardan, kör inanç ve ön yargılardan hiç söz etmemeyi gerektirir. Bu savaşım, alçak gönüllülüğü elden bırakmaksızın, bilenin kişiliğini ve üstünlüğünü sadece sezdirmeyi zorunlu kılar.

Alçak gönüllülük insanın kendini olduğundan noksan ya da aşağı görmesi ve göstermesi değil, aksine olduğundan daha dolu ya da yüksek göstermeye kalkışmamasıdır.

Bu nedenle adam olan kişinin gerektiğince "bilgili" olduğunu göstermesi, gereksizcesine bilgiçlik taslamadığı sürece onun alçak gönüllü tutum ve davranışına aykırı olmaz.

Fakat adamın başkalarına bilgili olduğunu gösterebilmesi için, görünüşte değil, gerçekten bilgili olması gerekir.

Üzerinde durmayı öngördüğü konuda kendini yeterince bilgili bulmuyorsa, istemi dışında gündeme geldiğinde bir görüş belirtmeden önce yeterince bilgi edinmelidir.

Bir şeyi bilmiyorsa bilmediğini söylemekten çekinmemelidir.

Ben olsam, bilgilenmeye, neyi bilip neyi bilmediğimi de bilmeye bakardım.

Adam olan kişi bilgisini karşısındakine zorla değil, ancak istem üzerine aktarmalıdır. Bilgi, istenmediği sürece saklanmalıdır.

Daha az bilgisi olan kişi, diğer adamın kendinden bilgili olduğunu anlayıp ona her bakımdan saygı duyduğu zaman, bu savaşım kazanılmış demektir.

Çünkü şimdi, o adamdan kendisini de bilgilendirmesini isteyecektir.

***

Bilgiyi aktarmak kolaydır. Asıl zorluk, bilginin nasıl aktarılacağını bilmekte, gerçekten alınıp edinilmesini sağlamaktadır.

Kişinin söyleneni duyması yetmez. Dinlemesi, anlaması, kavraması, soru sorması hatta tartışmaya girişmesi gerekir.

Benim bildiklerimi öğrenip kendi kanılarıyla karşılaştırdıktan sonra bana soru sormalarını, tartışma açmalarını beklerdim. Buna fırsat yaratırdım.

Birisinin bilgilenmeyi istemesini sağlamanın en etkili yöntemi kuşku yaratmak, onun merakını kamçılamaktır.

İnsan bildiklerine sarılmayı, bir yere tutunmayı çok sever ama daha fazlasını edinmek, daha başka türlüsünü elde etmek için hep açtır.

Ona bu açlığı duyumsattırmak gerekir.

Bunu da yapmaya uğraşırdım.

Yanılgıları, bilinenlerin yanlışlığını ortaya serip kişiyi küçük görmek çoğu kez olumsuz bir tepki yaratır. Yanılgılarını giderip doğruları bulmayı kişinin kendisine bırakmak ise hem çok daha etkili hem de çok daha yararlıdır. Sonuç verir.

Ben de başkalarına yanılgılarını göstermek yerine, onların doğruyu bulup kendi yanılgılarını sorgulamalarını hedeflerdim.

Keşke adam olabilseydim de tüm bu dediklerimi dediğim gibi yapsaydım.

Çevre

Şimdi birey ile işimi bitirmiş sayarak, "yapılması gerekenler"e dönüp tüm bunları hangi toplumda, hangi çevrede yapmamızın uygun olacağını düşündüm. Kendi kendime *"Birçok konuda bilgisiz olduğunu sandığımız, dogmalara kapılmış ve bağnazlığa saplanmış, kör inançlar edinmiş kişileri aramaya mı çıkmalıyız?"* diye sordum.

Çevreme şöyle bir baktım.

Böyle kişiler o kadar çoktu ki, aramaya gerek olmadığını anladım.

Ancak hepsine birden yetişmek olanaksızdı; kimden, nereden, hangi çevreden işe girişmeyi belirlemekte yarar olduğu kanısına vardım.

Sorunlardan söz ederken geçici çözüme, aşamalı çalışmaya değinmiştim. *"Şu halde işe ailemizden başlasak nasıl olur?"* diye düşündüm. Sonra sıra hısım ve akrabalarımıza, komşulara, arkadaşlara, iş yerindekilere, varsa üyesi olduğumuz dernek ya da örgütlerde karşılaşıp görüştüğümüz kişilere gelse...

Bu işin içine Adamlar Birliği de girebilirdi. Gerçi orada bu tür kişiler yoktu ama olsun; denenebilirdi.

"Adam olana bu çevre yeter; çok bile." dedim kendi kendime.

Güncel olağan konuşmalarımızın dışında, birlikte olduğumuz kişilerin bilgi yetersizliğini giderebilecek, varsa dogmalarından arınıp boş inançlarından kurtulmalarını sağlayabilecek, hele bağnazlıktan tümüyle uzaklaşabilecek oldukları konu başlıklarını saptayıp bunları da gündeme getirsek...

Onların da önce kendilerinden kuşku duymalarını, sonra da kendi kendilerini sorgulamalarını, çözüm aramalarını, eğer buna ulaşamayacak olurlarsa bize yani bu birliğin üyelerine baş vurmalarını sağlasak...

En değerli varlığımızı onlarla paylaşsak; özgür düşüncemize onları da ortak etsek... Adam olmuşsak, onlar için de aynı fırsatı yaratsak...

Yapamaz mıyız?.. İstersek yapabiliriz... Yapmalıyız.

Yapmak için de bir kez başlamamız gerekir. Başlamalıyız.

Kendi kendime *"Ne zaman?"* diye sordum.

Hemen şimdi çünkü vakit o vakittir.

***

Gerçekten "adam" olmuş muydum da bunları düşünüyor, böyle yargılarda bulunuyordum. Daha önce «Keşke adam olsaydım...» dememiş miydim?

Hayır!.. Henüz adam olmamıştım ama olmaya başlamıştım.

Başlamak bitirmenin yarısıdır.

İlk yarıyı bitirip ikinci yarıya başlamak o yarıyı bitirmenin yarısıdır.

Onun da yarısını bitirip sonrakine başlamak bir diğer yarıyı daha bitirmiş olmaktır.

Bu böyle sürer gider.

Hep başlanır.

Hiç bitmez.

Her bitiş yeni bir başlangıçtır.

Tasarladığım bu Adamlar Birliği içrek bir kurum… Dolayısıyla, kendi içindeki asal işlevi ya da yöntemi **"inisiyasyon"**.

Adamlar Birliği'nde olan biten de işte budur.

Hep "inisiye" olunur. Hiçbir zaman bütününe varılamaz.

Bütünün ne olduğu da belli değil.

Bir "bütün" olup olmadığı bile belli değil.

Şayet bir "bütün" varsa, zaten o dün bir başka türlüydü, bugün ise daha bir başka olsa gerek.

Yarın ise çok daha başka olacak.

Gökyüzünde gördüğümüz bir yıldızın aslında bizim onu gördüğümüz gibi bir nitelikte olmadığı hatta belki orada bile olmadığı gibi…